

سل چیست؟

سل یک بیماری عفونی است که اغلب ریه ها را مورد حمله قرار می دهد اما می تواند هر قسمتی از بدن را درگیر نماید. بیماری سل به دو نوع ریوی و خارج ریوی تقسیم می شود. که نوع ریوی آن خطرناک و قابل انتقال از فرد بیمار به فرد سالم است. بیماری سل یکی از مهمترین بیماریهای عفونی در جهان می باشد و به عنوان یک مسئله مهم بهداشت به حساب می آید. به خصوص در کشورهای آفریقایی که انتشار بیماری به علت شیوع بسیار بالای بیماری ایدز تسهیل می شود. سالانه بیش از ۸/۸ میلیون مورد جدید بیماری سل شناسائی می شود و نزدیک به ۲ میلیون نفر در اثر ابتلاء به سل جان خود را از دست می دهند، ۱۰۰ هزار مورد از ۲ میلیون مرگ در بین اطفال رخ می دهد. تخمین زده می شود تا سال ۲۰۲۰ میلادی حدود یک میلیارد نفر دچار عفونت سلی گردند و بیش از ۱۵۰ میلیون نفر به بیماری مبتلا شوند و ۳۶ میلیون نفر در سراسر جهان فوت نمایند. مهمترین راه انتقال سل ریوی از فردی به فرد دیگر از طریق هوا می باشد. میکروب سل در اثر سرفه، عطسه، خنده، و صحبت کردن فرد مبتلا در هوا پراکنده می گردد. و اگر فردی هوای آلوده را استنشاق نماید احتمال ابتلا به سل در وی وجود دارد. لازم به ذکر است که میکروب سل پس از پراکنده شدن در محیط می تواند ماه ها و حتی در بعضی شرایط تا سال ها در هوا و سطوح باقی مانده و در صورت استنشاق هوای حاوی میکروب باعث آلودگی افراد گردد.

این نکته مهم است که تفاوت عفونت سل و بیماری سل را درک نماییم. فردی که آلوده به سل است؛ میکروب سل در بدن او وجود دارد ولی سیستم دفاعی بدن از وی در برابر ایجاد بیماری حفاظت می نماید و او بیمار نمی شود. اما فردی که به بیماری سل مبتلا است، علائم سل در وی پدیدار شده و می تواند بیماری را به دیگران منتقل نماید. فرد بیمار لازم است در کوتاه ترین زمان ممکن به پزشک مراجعه نماید. آلوده شدن به عفونت سل به آسانی صورت نمی گیرد. اغلب لازم است فرد در تماس نزدیک با شخص مبتلا به بیماری سل برای یک مدت طولانی قرار گیرد. سل، بیشتر بین اعضای خانواده، دوستان نزدیک و افرادی که با هم زندگی یا کار می کنند انتشار می یابد. بیماری سل به راحتی در فضای کوچک و در یک مدت زمان طولانی انتشار می یابد.

در هر صورت اگر فردی آلوده به میکروب سل باشد به این معنی نیست که حتماً در آینده مبتلا به بیماری سل می شود. بسیاری از افرادی که آلوده هستند به بیماری سل مبتلا نمی شوند زیرا سیستم دفاعی بدن، آنها را محافظت می نماید. و به محض ایجاد مشکل برای سیستم ایمنی و یا ابتلاء فرد به بیماریهای ضعیف کننده ممکن است بیماری سل نیز در فرد فعال گردد.

بیماری سل در همه افراد جامعه ممکن است دیده شود ولی بعضی از عوامل باعث افزایش خطر ابتلاء به این بیماری می گردند مانند:

- عفونت HIV (ایدز)

- تماس نزدیک با فرد مبتلا به سل

- ابتلا به برخی بیماریها مانند سیلیکوزیس، دیابت و یا مصرف داروهای تضعیف کننده سیستم ایمنی بدن

- فقر غذایی و ابتلاء به سوء تغذیه

- زندگی در مکانهای نامناسب از نظر بهداشتی و تراکم جمعیت بالا

- اعتیاد به الکل، بی خانمانی و مصرف مواد مخدر وریدی

علائم بیماری سل

مهمترین علامت بیماری سل سرفه طولانی مدت حداقل به مدت دو هفته است.

سایر علائم بیماری سل عبارتند از: - وجود خون در خلط سینه - کاهش وزن و لاغری مفرط - احساس خستگی دائمی - کاهش اشتها - تب و تعریق شبانه

این علائم در دیگر بیماریها نیز ممکن است دیده شوند. نکته مهم این است که یک فرد مبتلا به سل ممکن است کاملاً سالم به نظر برسد و یا فقط سرفه های گاهگاهی داشته باشد.

* چگونه بیماری سل پیشرفت می نماید؟

دو راه ممکن برای ایجاد بیماری سل عبارتند از:

۱- شخصی که سالها به عفونت سل آلوده است ولی سالم به نظر می رسد. زمانی فرا می رسد که تغییری در وضعیت سلامتی شخص رخ می دهد. علت این تغییرات ممکن است بیماری دیگری نظیر ایدز یا دیابت باشد. از علل دیگر دارو یا مصرف الکل و یا پایین بودن سطح بهداشت

شخصی و خانواده و همچنین فقر غذایی را می توان مطرح نمود. در اثر این عوامل و هنگامی که سیستم حفاظتی بدن صدمه دید، آلودگی سل تبدیل به بیماری آن می گردد. در این حالت فرد ماه ها یا سالهای بعد از آلودگی به باکتری سل به بیماری مبتلا می گردد.

۲- در بعضی موارد بیماری سل بسیار سریع پیشرفت می نماید. گاهی با اولین تنفس میکروب سل وارد بدن شخص می گردد و بدن قادر به مقابله با باکتری نمی باشد و بیماری سریعاً پیشرفت می نماید و بعد از چند هفته بیماری وارد مرحله فعال خود می گردد.

راههای پیشگیری از سل

مهمترین راه پیشگیری و کنترل بیماری سل شناسائی به موقع بیماران (که غالباً از بیماری خود آگاهی ندارند) و درمان کامل و صحیح آنها می باشد که با این کار منبع بیماری بهبود یافته و از انتقال بیماری به افراد سالم پیشگیری می شود. روشهای دیگر مبارزه با سل عبارتند از: آموزش و بالابردن سطح آگاهی عموم مردم - آموزش بیماران جهت رعایت اصول درمان و نیل به بهبودی کامل و رعایت بهداشت فردی جهت پیشگیری از انتقال بیماری به دیگران - پیشگیری داروئی جهت کودکان زیر شش سال که در تماس مستقیم با بیمار مسلول ریوی خلط مثبت زندگی می کنند - واکسیناسیون سل که جهت کلیه نوزادان در بدو تولد این واکسن تزریق می شود و آنان را از ابتلاء به موارد شدید و کشنده سل ایمن می سازد.

لازم به ذکر است کلیه خدمات تشخیصی و درمانی سل در کشور ما رایگان است و داروهای مورد نیاز بیماران از طریق سیستم بهداشتی طبق برنامه خاصی به آنان تحویل می گردد.

گرد آورنده: علی ظهیری

گروه پیشگیری و مبارزه با بیماری ها-معاونت بهداشتی

دانشگاه علوم پزشکی همدان